



Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 8 Sayı: 36 Volume: 8 Issue: 36

Şubat 2015 February 2015

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

**ISPARTA GÖNEN YÖRESİ EVLENME ÂDETLERİNDE GELENEKSEL TEKSTİLLER
THE TRADITIONAL TEXTILES USED FOR WEDDING CEREMONIES IN ISPARTA-
GÖNEN REGION**

Sultan SÖKMEN*

Öz

Geçmişten günümüze aktarılan ve maddi kültürün önemli parçalarından olan geleneksel tekstiller o yörede yaşayan halkın tarihini, yaşam tarzlarını, buldukları coğrafyanın özelliklerini, içinde buldukları dinsel ve sosyal yapının özelliklerini yansıtmaktadır. Geniş bir kültür yapısına sahip olan milletimiz, varoluşundan beri kültürüne sahip çıkmış, bu kültürün günümüze kadar gelmesini sağlamıştır. Kültürel devamlılık açısından geçmişte yaygın biçimde kullanılan tekstillerin gelecek kuşaklara aktarılması da önem taşımaktadır. Bu nedenle korumanın değeri bir kat daha artmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın konusunu Isparta'nın Gönen ilçesi evlenme âdetlerinde yer alan geleneksel tekstiller oluşturmaktadır. Gönen yöresinde gelin, damat ve akrabaların düğünde giyecekleri giysiler önceden belirlenerek işlemeli bohçalara yerleştirilmektedir. Gelinin çeyizinde, içi el işleriyle dolu sandık, yer yatağı, yorgan ve yastıklar bulunmaktadır. Sandığın içinde perde, ara danteli, etamin, yorgan kılıfı, yastık kılıfı, yazmalar, kanaviçeler, işlemler ve gelinin giysileri yer alır. Gelin için hazırlanan geleneksel giysiler; gelinlik, yedek elbise, duvak, kırmızı pullu yazma, damat için takım elbise ve gömlektir. Isparta Gönen yöresi evlenme âdetlerinde yer alan geleneksel tekstiller; "bohça ve söz mendili", "ev tekstilleri", "giysiler ve kumaşlar", "yer yaygısı dokumalar ve keçeler", "yatak, yorgan ve yastık" başlıkları altında incelenmiştir. Bu çalışmanın amacı, Gönen düğünlerinde geçmişten beri süregelen geleneksel tekstilleri ele alarak yörenin geleneksel kültürüne ışık tutmak ve kaybolmaya yüz tutmuş bu kültürün literatüre kazandırılmasını sağlamaktır. Çalışma bu yönüyle özgün ve önemli bir değere sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Gönen, Kültür, Âdet, Evlenme, Tekstil.

Abstract

Traditional textiles, inherited from the past is one of the most important part of our culture. They reflects the history, way of life, geographical aspects, religious and social organism of people who lives in the region. Turkish nation has always protected and helped his widely known culture and the movement since existence. As a cultural movement, transferring the textiles which were widely used in the past to the next generations is very important. And that's why the term protecting becomes vital. In this context, this work deals with the textiles which have an important place in Isparta Gönen's wedding ceremonies. Bride, groom and relatives dresses are determined and put into bundles before the wedding ceremony in Gönen region. In a bridal outfit you can see a handmade embroidered packing case, mattress, quilt and pillows. In the packing case a curtain, lace, coarse muslin, quilt cover, kerchief, canvas, embroiders and clothes of the bride. The traditional costumes, prepared for the bride; wedding gown, replacement clothes, bridal veil, red sequined veil and for the groom; suit and shirt. In Isparta Gönen region, the traditional textiles which have important role in wedding ceremonies will be studied under the headlines of "engage one's word kerchief and bundle", "Home Textile", "Clothes and Fabrics", "Wovens and Felts", "Shakedown, Quilt and Pillow". The aim of this study is handling the traditional textiles and enlighten their disappearing traditions integrate into the literature which comes from past to present. In this way the work is genuine and valuable.

Keywords: Gönen, Culture, Tradition, Wedding, Textile.

* Yrd. Doç., Bitlis Eren Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü.

Giriş

Türk toplumunun temel yapı taşı aile yapısıdır. Aile yapısının meydana gelmesinde ilk adım evlenmedir (Ölmez vd., 2012:333). Evliliği, 'bir kadınla bir erkeğin birbirini severek, anlaşarak veya ailelerinin istekleri sonucu birleşerek yeni bir aile oluşturması diye' tanımlayabiliriz (Aksu, 1997:72). Toplumların yaşam tarzları, ekonomik durumları, sosyal normları diye adlandırabileceğimiz kültürel yapıları, evlenme biçimlerini de belirler. Her toplum, kendi kültür yapısına uygun evlenme şeklini seçerken, kültürüne aykırı olan unsurlardan da kaçınmaya çalışır. Düğünlerde kullanılan âdet ve uygulamalar toplumdaki düzeni, paylaşmayı, beraber olmayı sağlayan önemli bir unsurdur. Dünyanın her yerinde her aşaması bağlı bulunduğu kültür tipinin öngördüğü belirli kurallara ve kalıplara uydurularak gerçekleştirilen evlenme olayı, özellikle tören, töre, âdet, gelenek ve görenek bakımından zengin bir tablo çizmektedir (Özbağı vd., 2005:77).

Evlenme, toplumsallaşma sürecinin en önemli aşamasını oluşturur. Kıza ve erkeğe yeni bir sosyal statü kazandıran evlenme, aileler arasında kurulan dayanışmayı, toplumsal ve ekonomik ilişkileri belirlemesi ve düzenlemesi bakımından her zaman ve her yerde önemli bir olay olarak görülmüştür. En küçük toplumsal kurum olan aile, dolayısıyla kültürel yapının da temelini oluşturur (Çelebi vd., 2001:59). İnsan evlenme ile birlikte bağımlılıktan serbestliğe, kayıtsızlıktan sorumluluğa, tek yaşamdan çok kişi ile yaşamaya adım atmış olur. Bu kadar önemli unsurların varlığı ve şekillenmesi büyük hazırlık ve organizeleri de beraberinde getirir. Nitekim bir düğünün yapılması kademe kademe süren işlem ve geleneklerle gerçekleştirilir (Kaya, 2002:143). İnsanları bir araya getiren, bireyler arasındaki sosyal bağları güçlendiren, ortaklığı pekiştiren; kişilerin birbirlerine ve topluma karşı nasıl hareket etmeleri gerektiğini gösteren; insanları sahip oldukları mirasın bilincine vardırarak, gelenek göreneklerini, inançlarını, değer yargılarını, törelerini canlandıran; eğlendiren; mutluluk veren fonksiyonları ile 'düğün', Türk kültürünün en önemli ve temel unsurlarından biridir (Eker, 2000:92).

Evlilik ritüellerinde her yörenin kendine has âdetleri, kendine özgü geleneksel tekstilleri bulunmaktadır. Toplumumuzun uzun yıllardır kullandığı geleneksel tekstiller zaman ve moda baskısı altında ezilmekte, gündün güne geleneksel özelliklerini kaybederek değişime uğramakta, yok olmakta ve unutulmaktadır. Gönen düğünlerinde geçmişten beri süregelen geleneksel tekstilleri ele alarak yörenin geleneksel kültürüne ışık tutmak ve kaybolmaya yüz tutmuş bu kültürün literatüre kazandırılmasını amaçlayan bu çalışmamızda, Gönen yöresi düğünlerinde uzun yıllardır yer edinmiş, günümüzde yok olma tehdidiyle karşı karşıya kalan geleneksel tekstilleri kaynak kişilerden alınan bilgiler ışığında inceleyeceğiz. Yöreye özgü evlenme âdetlerinin birçoğu unutulmuş olsa da, bazılarının günümüzde uygulanıyor olması bakımından bu âdetler incelemeye değerdir.

Materyal ve Yöntem

Bu çalışmanın materyalini Isparta Gönen yöresi evlenme âdetlerinde yer alan geleneksel tekstiller oluşturmaktadır. Evlilik âdetlerinde yer alan bu tekstillerin çeşitliliğinin günümüzde yaşayan son örneklerini saptamak amacıyla yörede alan araştırması yapılmıştır. Tespit edilen geleneksel tekstiller, kaynak kişilerle yapılan karşılıklı görüşmeler ve çekilen fotoğraflar materyal olarak kullanılmıştır.

Araştırmada kaynak taraması, gözlem ve karşılıklı görüşme yöntemleri kullanılmıştır. Çalışmaya kaynak taraması ile başlanılmış, konuya örnek teşkil edecek çeşitli kitaplar, makaleler ve tezler taranmıştır. Yörede yaşları elli ve üzeri olan kişilerle bire bir karşılıklı görüşmeler yapılarak bu kişilere düğünlerde yer alan tekstillerle ilgili sorular sorulmuş, elde edilen bulgular fotoğraflarla belgelenmiştir. Kaynak kişilerle yapılan görüşmeler hazırlanan bilgi formları ile kayıt altına alınmıştır.

Bulgular ve Tartışma

Isparta Gönen yöresi evlenme âdetlerinde yer alan geleneksel tekstiller; özellikleri, yapımında kullanılan kumaşlar, dikim şekli, renk, motif, kompozisyon ve süslenme özellikleri incelenerek "bohça ve söz mendili", "ev tekstilleri", "giysiler ve kumaşlar", "yer yaygısı dokumalar ve keçeler", "yatak, yorgan ve yastık" başlıkları altında verilmiştir.

1. Bohça ve Söz Mendili

Türk kültüründe bohça, gelin tarafından damadın yakın akrabalarına verilen bir hediye olup, birçok yörede bu hediye bizzat gelinin kendi eliyle hazırlanması şarttır (Caferoğlu, 1994: 155). Geçmişten gelen giyim kuşam geleneğine bağlı kalınarak Gönen yöresinde gelinin, damadın ve akrabaların düğünde giyecekleri giysiler önceden hazırlanarak özel bir bohçaya yerleştirilir (S. Mut, sözlü görüşme, 6 Şubat 2010). Yörede bohça hazırlama âdeti devam etmekte olup, eskiden elde dikilen ve işlenen bohçaların günümüzde hazır alındığı görülmektedir. Resim 1’de Alime MUT’a ait 41 yıllık bohça görülmekte olup, kişi kendi düğünü için kendisi dikmiş ve işlemiştir. Bohça, 75x85 cm boyutlarında, mor saten kumaştan dikilmiş, içine keten astar geçirilmiş olup, kasnak işi¹ tekniğiyle işlenmiştir. Bohçanın desen kompozisyonu bitkisel motiflerden meydana gelmekte olup, ortasında iri bir çiçek ve çevresinde yaprak desenleriyle süslü baklava dilimi motifi bulunmaktadır. Bohçanın dört köşesi sarı ve pembe renkli çiçeklerle süslenmiştir. Kenarı beyaz renkli bir zikzak motifleriyle çevrelenmiştir.



Resim 1. Bohça

Yörenin evlenme âdetlerinde kız istenirken kız evi oğlan evine söz mendili verir (Ü. Yurteri, sözlü görüşme, 5 Şubat 2010). Kız isteme aşamasında kız evinin oğlan evine verdiği söz mendili örnekleri Resim 2 ve 3’te görülmektedir. Söz mendili verme âdeti günümüzde her aile tarafından uygulanmadığından güncel bir örneğe rastlanmamıştır. Resim 2’de Mürüvvet KONAC’a ait 38 yıllık söz mendili görülmektedir. Mendil, 24x24 cm boyutlarında olup, beyaz ipekli kumaş üzerine baskı tekniğinde desenlendirilmiştir. Desen kompozisyonu bitkisel motiflerden oluşmaktadır. Resim 3’te Alime MUT’a ait 41 yıllık söz mendili görülmektedir. Mendil, 29x29 cm boyutlarında olup, tül bentten dikilmiş, kasnak işi tekniğiyle işlenmiş, kenarları pembe renkli iplikle tığla örülerek süslenmiştir. Beyaz olan mendilin bir köşesinde pembe renkli iç içe geçmiş kalp motifi görülmektedir. Kaynak kişilerin anlatımından ve örneklerden yola çıkılarak söz mendillerinin beyaz zeminli olmasına dikkat edildiği anlaşılmaktadır.



Resim 2. Söz Mendili



Resim 3. Söz Mendili

2. Ev Tekstilleri

Çeyiz, baba malından kıza düşen bir paydır (Ögel, 1988:263). “Kız beşikte çeyiz sandıkta” sözü Anadolu da her aile için geçerli olup kız çocuğu olan ailelerde çeyiz, hem kızın hem de ailesinin varlığı, emeği ve namusudur. Bu bakımdan kız çeyizini hazırlamaya daha o

beşikteyken başlanmaktadır. Günümüzde, Gönen'de çeyiz geleneğinin hâlen devam ettiği ancak çeyiz olarak verilen tekstillerin değişime uğradığı görülmektedir.

Gönen'de gelinle birlikte gelen çeyiz, kız evinden gelen kadınlar eşliğinde gelin odasına serilir. Gelin oğlan evine geldikten bir gün sonra yöre halkı gelinin evine çeyiz bakmaya gider. Gelinin çeyizinde içi el işleriyle dolu sandık, yer yatağı, yorgan ve yastıkların bulunması zorunludur. Sandığın içinde ev tekstili cinsinden perde, ara danteli, etamin, yorgan kılıfı, yastık kılıfı, yazmalar, kanaviçeler, işlemeler ve gelinin giysileri yer alır (M. Tekin, sözlü görüşme, 6 Şubat 2010).



Resim 4. Gelin Perdesi

Resim 4'de Zekiye KUM'a ait 62 yıllık gelin perdesi görülmektedir. 90x110 cm boyutlarında olan perdenin etek ucundaki dantel Zekiye KUM tarafından kendi çeyizi için örülmüştür. Perde, uçları dilimli gül desenli danteliyle dikkati çekmektedir. Perde, bir çeşit patiska olan beyaz hümayun kumaşından dikilmiştir ve ucunda saçaklar bulunmaktadır.

Anadolu'nun çeşitli yörelerinde tekniği aynı fakat motif, renk ve kompozisyon farklılıkları ile karşımıza çıkan kanaviçe işlemelerine, Gönen yöresinde çeyiz sandıklarında hâlen rastlanmaktadır. Kanaviçe; seyrek dokunuşlu kanava adı verilen kumaşın, esas kumaş üzerine yerleştirilerek renkli iplik ve kukalarla işlenecek örneğin sayılarak çıkartılmasıyla oluşturulan bir işleme çeşididir (Çolakoğlu, 2006:165).

Resim 5'te görülen Mürüvet TEKİN'in çeyizindeki 58 yıllık işlemeli minder kanaviçe tekniğinde, kendisi tarafından işlenmiştir. Minder, 35x35 cm boyutlarında olup, desende siyah etamin kumaş üzerine yeşil ve pembe renkli gül dalı, gül dalının üzerinde ise sarı renkli tavus kuşu motifi yer almaktadır. Resim 6'da Alime MUT'un kendi çeyizi için işlemiş olduğu 41 yıllık kanaviçe işlemeli yastık görülmektedir. Yastık kılıfı, patiska kumaştan olup uç kısmı yeşil yapraklı gül motifleriyle süslenmiştir.



Resim 5. İşlemeli Minder



Resim 6. İşlemeli Yastık

3. Giysiler ve Kumaşlar

Gönen düğünlerinde gelin için kullanılan geleneksel giysiler; gelinlik, yedek elbise, duvak ve kırmızı pullu yazmadan oluşurken, damadın giysisi takım elbise ve gömlektir. Anne

ve kaynana don (şalvar) ve gömlek, görünce ve yengeler elbise giyerler. Düğün giysilerinin tamamı kız evine gelen terzi tarafından dikilir. Gelin duvağı özel bir giyim elemanı olup, kırmızı renkli ve 4 metre uzunluğundadır. Duvakta, gelinin dışarıyı görmesi için baş kısmında küçük bir açıklık mevcut olup, duvağın diğer kısımları kapalıdır. Duvağın üzerine kırmızı pullu yazma örtülür (F. Kuşçu, sözlü görüşme, 5 Şubat 2010). Resim 7’de görülen Şerife ÖZ’e ait 92 yıllık gelinlik, krem üzerine mor kareli tafta kumaşından dikilmiş olup, döneminin özelliklerini yansıtan bir örnektir. Gelinliğin yakası bordo renkli kadifeden dikilmiştir. Giysi yakadan pileli, belden lastik oturtmalı, altı parçalı, belden aşağıya doğru genişleyen, içi keten astarlı dikim özelliğine sahiptir. Etek ucuna içinde 10 cm kadar pazen kumaştan pervaz geçirilmiştir. Kolları bir çeşit takma kol olan koltuktan geçirmeli tarzda dikilmiş ve bileğe doğru daralmaktadır. Kol ağızları ve yaka uçları krem rengi çiçekli kupürlerle süslenmiştir.



Resim 7. Gelinlik



Resim 8. Gelinlik

Resim 8’de görülen Alime MUT’a ait gelinlik 41 yıllıktır. Gelinlik iç ve dış olmak üzere iki parçadan oluşmaktadır. Gelinliğin içindeki parça satenden kalın askılı ve sıfır yakalıdır. Ön tarafı yakadan aşağıya doğru damla şeklinde inci ile süslenmiştir. İkinci parçası ise desenli tülünden oluşmuş ve satenin üzerine giyilmek için tasarlanmıştır. Tülün ön tarafı inci işlemlerinin görünmesi için bele kadar açıktır. Bel ortasında satenden kurdele süsü bulunmaktadır. Gelinlik derin V yakalı, uzun kollu, belden büzgülü, eteği dört parçalı dikim özelliğine sahiptir. Kollarında ve yakasında farklı bir tülünden pileli işlemesi vardır.

Resim 9’da görülen Zekiye KUM’a ait yeşil renkli yedek elbise 60 yıllık olup, yünlü kumaştan dikilmiştir. Elbisenin etek kısmı altı parçalı, yakası sütyen kesimli, kolları tek düğmeli ve kol ağızları bileziktir. Elbisenin sağ tarafında belin altına gelecek şekilde bir cep bulunmaktadır.



Resim 9. Yedek Elbise



Resim 10. Yedek Elbise



Resim 11. Yedek Elbise

Resim 10'da görülen Şerife KURUTEPE'ye ait yedek elbise 59 yıllıktır. Elbise siyah kadife kumaştan, yakası dilimli, göğse kadar üç düğmeli, yakası sütyen kesimli, belden arkaya doğru bağlamalı kemerli, kolları düz dikimlidir. Yakada göğsün üst tarafında beyaz pulla çiçek deseni işlenmiş, yaka ağzına da tek sıra halinde pul işlenmiştir. Resim 11'de görülen Yaşar BUDAK'a ait yedek elbise de 52 yıllıktır. Yavruağzı zemin üzerine mor ve beyaz çiçek desenli ipekli kumaştan dikilmiş, şal yaka bele kadar düğmelidir. En üst düğmede el yapımı krem renginde bir çiçek aksesuar olarak kullanılmıştır. Elbise belden oturtmalı dikilmiş, bele kalın kemer geçirilmiştir. Kemerin altında hafif pileler vardır. Uzun kollu ve kolları düz dikilmiştir.

Gönen'de kadınlar dışı kapalıdır. Kendi toplumlarının yaşam biçimi içerisinde geleneklerine göre bir giyim kültürü oluşturmuşlardır. Gelinler evlendikten sonra dışarı çıkarken başlarına uzun bir örtü takarlar. Bu örtüye gelin örtüsü adı verilir. Resim 12'de görülen Zekiye KUM'a ait gelin örtüsü 62 yıllıktır. Örnekte görülen gelin örtüsü keten kumaştan, kumaş örgüsü bezayağı, lacivert zeminli olup, baş ve son kenarında turuncu renkli ipek şeritler bulunmaktadır.



Resim 12. Gelin Örtüsü

Günümüzde gelinlik, damatlık ve düğün için hazırlanan giysilerin tamamı hazır alınmakta ya da terzilere diktirilmektedir. Gelin örtüsü takma âdeti ise tamamen ortadan kalkmıştır.

4. Yer Yayı ve Dokumalar ve Keçeler

Gönen'de düz dokumacılık köklü bir geçmişe sahiptir. Eskiden her evde bir ıstar tezgâhının bulunduğu, tüm genç kızların halı, kilim ve cicim dokumayı bildiği ve kendi çeyizleri için özel dokumalar yaptıkları söylenmektedir. Ancak günümüzde dokumacılık tamamen bırakılmıştır. Eskiden Gönen düğünlerinde kızın çeyizine el dokuması yaygı ve keçeler konulmaktayken günümüzde bunların yerini makine halıları almıştır (S. Yurteri, sözlü görüşme, 5 Şubat 2010).

Resim 13'te Mürüvet TEKİN'in çeyizinde yer alan 58 yıllık yün tepme keçe görülmektedir. Keçe 117x280 cm boyutlarında olup, beyaz zemin üzerine kırmızı ve mavi renklerle süslenmiştir. Desenin bordüründe kırmızı renkli bir zikzak motifi yer almaktadır. Bordürden sonra gelen kenar suyu motifleri silinmiştir. Desen bitkisel motiftir ve desenin merkezinde bir göl motifi bulunmaktadır.



Resim 13. Yün Tepme Keçe



Resim 14. Yer Yayı

Resim 14’de Mürüvet TEKİN’in çeyizinde yer alan 58 yıllık yer yaygısı görülmektedir. Yer yaygısı, kilim ve cicim tekniğinde dokunmuş olup, 150 x 250 cm boyutlarındadır. Atkı ve çözgü iplikleri yündür. Dokuma sarı, kırmızı, mavi, beyaz ve yeşil renkler kullanılarak enine şeritler halinde kalın ve ince bordür bantları şeklinde dokunmuş, kalın bordürlerin içine sık motifli cicim tekniğinde baklava motifleri yerleştirilmiş, baklava motiflerinin içleri göz motifleri ile süslenmiştir. İnce bordürlere ise yatay şekilde farklı renklerde “S” (çakmak) motifleri yerleştirilmiştir.

5. Yatak, Yorgan ve Yastık

Gönen düğünlerinde yatak, yorgan ve yastık kız çeyizi açısından oldukça önemlidir. Kızın çeyizine en az bir yatak, bir yorgan, bir uzun yastık ve iki kısa yastık konulmaktadır (Z. Kum, sözlü görüşme, 5 Şubat 2010). Gönen yöresi evlenme âdetlerinde yer alan çeyizlik yer yatağı, yorgan ve yastık örnekleri, Resim 15, 16 ve 17’de görülmektedir. Resim 15’te görülen Serpil MUT’a ait 150x200 cm boyutlarındaki çift kişilik yer yatağı 16 yıllıktır. Yatağın içi pamuk dolgulu, dışı kumaş cinsi saten döşemelik diye bilinen parlak pamuklu kumaştır. Yatağın kenarları fitilli şekilde dikilmiştir.



Resim 15. Gelin Yatağı

Resim 16’da Saliha YURTERİ’nin çeyizinde bulunan 38 yıllık gelin yorganı görülmektedir. 160x200 cm boyutlarındaki çift kişilik yorgan, saten kumaştan yorgancıya özel olarak diktirilmiş olup, yavruağzı renginde çarkı felek motifleriyle süslenmiştir. Resim 17’de görülen Serpil MUT’a ait gelin yastığı, 35x120 cm boyutlarında olup, astarı kaputtan, içi pamuk dolgulu, iki ucuna kırmızı renkli saten geçirilerek dikilmiş, üzerine de kanaviçe tekniğiyle gül desenleri işlenmiş yastık kılıfı geçirilmiştir.



Resim 16. Gelin Yorganı



Resim 17. Gelin Yastığı

Çeyizlerin en önemli parçalarını oluşturan yatak, yorgan ve yastıklar günümüzde genellikle hazır alınıyor olsa da geleneklerine bağlı ailelerde kızın çeyizine özel olarak diktirilmiş gelin yorganı ve yastık koyma, ara ve uç dantelleriyle süslü yatak odası takımları örme ve işleme âdetleri hâlen devam etmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Evlilik ve evlilik töreni olarak düğün, öncesinde önemli hazırlıklar gerektiren bir süreçtir. Her yörenin kendine özgü evlenme âdetleri bulunmaktadır. Geçmişten günümüze sosyal ve ekonomik koşullar doğrultusunda bu evlenme âdetleri de değişime uğramıştır. Gönen'de evlenme âdetlerinde zamana göre değişim olmasına rağmen bu âdetlerde yer edinen tekstiller tarihi belgeler niteliğindedir. Bu noktadan hareketle; bu çalışmada, 2000'li yıllara kadar Gönen yöresi evlenme âdetlerinde yer alan geleneksel tekstil örneklerine yer verilmiştir.

Maddi kültür varlıklarımızın önemli öğelerinden olan geleneksel tekstiller; moda olgusu, değişiklik arama isteği, ekonomik koşullar, küreselleşme, endüstrileşme ve modern toplum yaşantısının yaygınlaşmasıyla genç kuşak için geçerliliğini ve güncelliğini yitirmektedir. Toplumsal kültürü, gelenek ve görenekleri, yaşam biçimini simgeleyen ve tanıtan bu tekstillerin yok olma tehlikesine karşı günümüze ulaşabilen örneklerinin tespiti ve muhafaza edilmesi için çalışmaların yapılması ertelenemeyecek kadar önemli ve herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Geleneksel tekstillerimizin yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılması ulusal kimliğimizin küresel dünyada özelliklerini koruyabilmesi açısından oldukça önemlidir. Geleneklerin bir toplumu ulus yapan kültürel değerleri meydana getirdiği unutulmamalıdır.

Bu çalışmada, 1930'lu yıllardan günümüze değin Isparta Gönen yöresi düğünlerinde kullanılan geleneksel tekstillerin uğradığı değişim göze çarpmaktadır. Örneğin, bohça hazırlama âdeti devam etmekte olup, eskiden elde dikilen ve işlenen bohçaların bugün artık hazır alındığı görülmektedir. Bununla beraber çeyiz geleneğinin hâlen devam ettiği, ancak çeyiz olarak verilen tekstillerin değişime uğradığı, gelinlik, damatlık ve düğün için hazırlanan giysilerin tamamının hazır alındığı bir gerçektir. Gelin örtüsü takma âdeti ise tamamen ortadan kalkmıştır. Eskiden evlenme çağına gelen her genç kız çeyizi için bir dokuma yaparken, günümüzde çeyize keçe, kilim konulmamaktadır. Çeyizlerde el dokuması yer yaygılarının ve keçenin yerini makine halıları almıştır. Günümüzde yatak, yorgan ve yastıklar hazır alınıyor olsa da, geleneklerine bağlı ailelerde kızın çeyizine özel olarak diktirilmiş gelin yorganı ve yastık koyma, ara ve uç dantelleriyle süslü yatak odası takımları örme ve işleme âdetleri hâlen devam etmektedir.

Günümüzde hâlâ az da olsa örnekleri bulunabilen geleneksel tekstillerin bilimsel bir biçimde ele alınarak incelenmesi, yörede yaşayan kişilerden karşılıklı görüşmelerle bilgi alınması, evlenme âdetlerinde yer alan geleneksel tekstillerin belgelenecek derlenmesi, gelecek kuşakların faydalanabileceği bir kaynak olması bakımından bu çalışma önemlidir ve yörenin kültür tanıtımına katkı sağlayacaktır. Kültürümüzün önemli bir ögesi olan geleneksel tekstillerimizin yozlaştırılmadan günümüz moda sektöründe çağdaş ürünlere dönüştürülerek yeniden üretimlerinin yapılabilmesi için kurum, kuruluş ve girişimcilere önemli görevler düşmektedir. Maddi kültürümüzün izleri silinmeden üretilecek olan bu ürünlerin tanıtımının yapılması ve pazarlama imkânlarının oluşturulması gerekmektedir. Ayrıca, Gönen'de yöresel özellik gösteren tekstiller konusunda yöre halkının bilinçlendirilmesi ve bu tekstillerin müze envanterlerine ayrıntılı tanımlamalarla kaydedilerek koruma altına alınması gerekmektedir. Bu, kültürümüzün devamlılığı açısından önemlidir.

NOTLAR

¹ Suzeni (kasnak işi) tekniği, kumaş üzerine çizilen desenin iğne veya tığ ile zincir iğne tekniğinde işlenmesidir (Yetim vd. 2007:741).

² Tafta, elbise ve bazı döşemelik eşyaların yapımında kullanılan sık dokunmuş, parlak ve ince bir kumaş türü olup bezayağı örgüyle dokunmaktadır. Tafta kumaş Türkler ve Araplar tarafından ferace, çarşaf, yazlık elbise gibi kıyafetlerin yapımında kullanılmıştır (Salman 2004:40).

KAYNAKÇA

Aksu, Aysu (1997). "Diyarbakır Düğünleri". *Milli Folklor*, S. 34, s. 72-77.

- Caferoğlu, Ahmet (1994). *Anadolu Dialektolojisi Üzerine Malzeme I, Oyunlar, Tekerlemeler, Yanltmaçlar ve Oyun İstihlaları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Çelebi, Cesim vd (2001). *Yaşayan Kültür Ahlat*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Çolakoğlu, Ela (2006). *20. yy İskenderun Merkez ve Köylerinde Bulunan Kanaviçe İşlemeleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eker, G. Ögüt (2000). "Türk Düğün Geleneği İçinde Karakeçili Türk Düğününün Rittüel Açından Değerlendirilmesi". *Milli Folklor*, S. 46, s. 92-100.
- Kaya, Doğan (2002). *Halkbilim Araştırmaları*, İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Ögel, Bahaeddin (1988). *Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları*, Genişletilmiş 3. Baskı, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları: 46.
- Ölmez, F. Nurhan ve Sultan Sökmen (2012). "Isparta-Gönen'de Geçmişten Günümüze Evlenme Âdetleri". *Milli Folklor*, S. 95, s. 333-344.
- Özbağı, Tevhide, Pınar Eyiöl ve Bilge Karaöz (2005). "Çeyiz Geleneğinde El Sanatlarının Yeri ve Önemi". *Eskişehir: Osman Gazi Üniversitesi II. Halk Bilim Sempozyumu*, s. 77-83.
- Salman, Fikri (2004). "Türk Kumaş Sanatında Görülen Geleneksel Kumaş Çeşitlerimiz". *Sanat Dergisi*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, S. 6, s. 13-42.
- Yetim, Fatma ve Nuran Kayabaşı (2007). "Kastamonu İli Liva Paşa Konağı Etnografya Müzesi'nde Bulunan İşlemeli Ürünlerin Özellikleri". *Kastamonu Eğitim Dergisi*, C. 15, No: 2, s.727-746.

Kaynak Kişiler

- KUM, Zekiye. (82), 5 Şubat 2010, Gönen, Isparta.
- KUŞÇU, Fatma. (80), 5 Şubat 2010, Gönen, Isparta.
- MUT, Süleyman. (58), 6 Şubat 2010, Gönen, Isparta.
- TEKİN, Mürüvet. (75), 6 Şubat 2010, Gönen, Isparta.
- YURTERİ, Ümmü. (54), 5 Şubat 2010, Gönen, Isparta.
- YURTERİ, Saliha. (56), 5 Şubat 2010, Gönen, Isparta.